

Onbeweeglijk blijft hij staan in het tochtige kerkportaal; denkt nergens meer aan, hoort alleen:

Want Gods goedheid zal uw druk
Eens verwisselen in geluk;
Hoop op God, sla 't oog naar boven;
Want ik zal Zijn Naam nog loven. —

Even nog aarzelt Hans; dan neemt hij z'n hoed af, gaat zacht de kerk binnen en zet zich in een der leege achterste banken.

De opkomst is niet groot. De meesten schijnen het niet noodig te vinden, het nieuwe jaar met God te beginnen. Als het naspel is geëindigd, hervat de predikant zijn preek en zegt, voorover leunend over den Bijbel: „Zoo zijt dan niet bezorgd, want uw Hemelsche Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft. Al deze dingen; dat zijn onze dagelijksche levensbehoeften. Hoe zal Hij, die ons Zijn Zoon geschonken heeft, ons met Hem niet alle dingen schenken! — Maar op Gods tijd. Onze taak is te bidden — en te wachten.

„Werkloozen onder ons, dit geldt in 't bijzonder voor u. Niet het bidt en werkt moet gij thans in toepassing brengen, maar voor u is het: bidden — en wachten. Dit wachten sluit natuurlijk het werken niet uit. Gij moet alles doen wat uw hand vindt om te doen in het zoeken naar werk; maar dan verder, wachten op Gods tijd.

„En dit is niet gemakkelijk. Want ge mist niet alleen werk om uw brood te verdienen, maar ge mist ook een levensdoel, een levenstaak.

„Welnu, tracht het eens zoo te bezien, dat God u juist in dat gemis thans een taak oplegt: de taak van het wachten.

„En dat is een zeer zware taak.

„Menigeen, die voor het oog der wereld een moeilijk werk verricht, heeft het gemakkelijker dan gij. Maar als ge verstaat, dat God het is, die u deze taak te volbrengen geeft, dan zult ge dit in Zijn kracht ook kunnen.

„En dan zal Hij u ook niet beschaamd doen uitkomen, want nog nooit heeft iemand tevergeefs op God vertrouwd.

„Doch dan moet gij eerst zoeken het Koninkrijk Gods en dan zullen alle deze dingen u toegeworpen worden”...

Hans luistert, als spreekt de predikant alleen voor hem. Hij weet dit alles wel; o ja, hij is er bij opgevoed. Maar de laatste weken: de hemel is hem als van koper, waar zijn gebed niet door wil en het Bijbellezen spreekt niet meer tot hem. Het Koninkrijk Gods schijnt zoo ver weg. Hij is het roepen tot God moede geworden.

Maar God laat hem niet los.

Nu voelt hij opeens weer de leiding van de Vaderhand. Deze heeft hem vanmorgen hier gebracht.

En hij is beschaamd.

Hij had het „oud vertrouwen” verloren.

Maar zijn God is getrouw...

Toen aan 't einde van den dienst werd aangeheven:

Maar de Heer zal uitkomst geven
Hij, die 's daags Zijn gunst gebiedt.
'k Zal in dit vertrouwen leven
En dat melden in mijn lied...

Toen kon hij weer mee zingen, mee zingen met een diep ontroerde ziel, maar een ziel die zich weer vastklemt aan den Vader. —

Als Hans Verhage zich door de natte, half ontdoode straten naar huis spoedt, is het een heel andere Hans dan die dezen morgen zijn woning heeft verlaten.

Was er iets veranderd?

Neen, het weer is nog even grauw en regenachtig; de lucht nog even grijs en somber als een uur geleden.

Heeft hij werk?

Ook dat niet.

Maar wat hij wèl heeft is het vast vertrouwen, dat zijn Vader in den hemel hem leidt.

Hij heeft slechts te bidden — en te wachten.

En het is weer een moedige vader, die de trap van zijn bovenhuis opgaat, waar de kinderen hem tegenhuppelen en zijn vrouw hem wacht.

De kinderen ondergaan onmiddellijk den invloed van zijn opgewekt gezicht.

En zijn vrouw — zij kijkt hem verrast aan.

Had hij uitzicht op werk?...

Maar Hans zet zich voor het orgel. En na een kort praeludium begint zijn heldere tenor: Maar de Heer zal uitkomst geven...

Zijn vrouw weet nog niet wat er is gebeurd — eerst straks zal ze alles hooren. Maar zooveel begrijpt ze toch wel, dat er een groote verandering in Hans heeft plaats gehad. En ze zingt mee, en de kinderen zingen mee.

En zoo werd in het gezin van den werklooze het lied uit den 42sten psalm gezongen met een hart, dat ondanks alles toch des Heeren lof verkondigde.

GRE VAN TIEL

ERICH LUDENDORFF

Wederom is een der groote generaals uit den wereldoorlog heengegaan. Foch, Joffre, Haig, Hindenburg, wij noemen er slechts enkelen, zij het dan de voornaamsten. Hoevelen zijn er nog over van de lieden, die op de hoogste posten den oorlog hebben geleid?

Nu is ook Erich Ludendorff gestorven, eenmaal Hindenburgs rechterhand en volgens velen, die verstand van militaire zaken hadden, eigenlijk „das Gehirn,” de hersenkas van de Duitsche bevelvoering.

Is dat waar? Wij weten het nóg niet. Het is mogelijk, dat Hindenburgs aandeel overschat is en dat Ludendorff, zijn kwartiermeester-generaal, de eigenlijke man was. Dat Hindenburg dan eigenlijk meer was: de goede papa, de papa met de geweldige autoriteit van volksheld. Het kan zijn, maar zeker is het lang niet. De slag bij Tannenberg werd door beiden geleid, maar zeker is het, dat Hindenburg hem won, doordat niemand als hij zoo het eigenaardig terrein van het Oost-Pruisisch merengebied kende. Heeft hij daar niet Z.M. den Keizer in eigen persoon bij de groote manoeuvres omsingeld en diens leger in een schijngevecht in de pan gehakt?

Wij weten dat alles dus niet. Maar wèl weten wij, dat Ludendorff inderdaad de man van zeer groote gaven was. Als jong officier liep alles prachtig bij zijn promoties; geregeld werd hij bevorderd, maar hij zat meer bij den staf dan bij den troep. En men weet het: de heel knappe officieren kunnen alleen bij den Staf terecht. Als de groote oorlog uitbreekt is Ludendorff, die ook aan het hoofd van een brigade heeft gestaan, ingedeeld bij het leger van Von Emmich, den veroveraar van Luik. Daar heeft hij met zijn brigade den fortengordel geforceerd en Luik veroverd, terwijl de fortgarnizoenen nog niet tot overgave waren gedwongen. Een stoutmoedig stuk, maar ook een... verstandig stuk? Verstan-

dig van een strateeg? Men mag het betwijfelen, want als het Belgische leger zich op de Duitse troepen in Luik geworpen had, was er niet veel van overgebleven. „Deze spanning ging over, de vijand deed niets,” heeft de generaal later in zijn dagboek gezet. Nu werd zijn bravourstuk noodlottig voor de Belgen.

Ludendorffs promotie is na dien schitterend gegaan. Had hij zooveel groots gepresteerd bij Luik? Militaire deskundigen hebben critiek op hem. Hij diende na Luik in het tweede leger van Von Bülow, dat in het gelid der Duitse legers meezwenkte in den opmarsch, maar van al die op elkaar aansluitende legers het ergst te kort schoot. En hieraan moet toch ook Ludendorff zijn aandeel hebben gehad, want hier was hij in het klein, wat hij later in 't groot zou wezen: Das Gehirn, de hersenkas, de strategische ontwerper.

Maar dan, na Oost-Prusen, en na het aftreden van Von Falkenhayn na een meningsverschil met Ludendorff, krijgt deze zijn kans: hij wordt Hindenburgs rechterhand, de man, die het opperbevel ter zijde staat. Groot en geniaal werk, vooral op het gebied der organisatie, is daar verricht, maar ook zijn er groote fouten gemaakt.

Want hoe generaal Ludendorff ook geweest is, hij miste plooibaarheid en dit is een eigenschap, die alle groote veldheeren hebben bezeten. Een groot veldheer moet ook met de staatslieden achter het front weten op te schieten, weleens veranderingen maken naar hun behoefte. En vóór alles: een groot veldheer houdt rekening met de psyche van zijn manschappen. Hij moet deze manschappen weten te bezielen. Napoleon sprak zijn veteranen met „kinderen” aan, en hij trof er hun teederste gevoelens mee. Hun geestdrift maakte hij er mee wakker. Zij hadden hem lief. Maar Ludendorff bezat de liefde van zijn mannen niet; zij waren voor hem slechts: materiaal.

Dit gebrek aan soepelheid is Ludendorffs ondergang geworden. Hij heeft autocratisch willen regeeren en heeft dit te lang willen doen. Hij hield vol, onverantwoordelijk lang. Tot hij opeens moest zeggen: wij zijn uitgeput, maak zoo gauw mogelijk vrede. Met een soepeler en verdraagzamer man naast Hindenburg aan het hoofd der Duitse legers zou de vrede, misschien, een andere hebben kunnen zijn.

Nu stortte alles ineen. Hindenburg leidde, droef van hart, maar trouw, zijn verslagen legers naar de Heimat terug; Ludendorff vluchtte naar Zweden, vermomd met

een baard en met een blauwen bril. En toen de revolutie aan kracht verloor, keerde hij in het land terug.

Terug in het land trachtte hij, vergeefs, zijn invloed te herwinnen. Wel werd hij lid van den Rijksdag, maar het vertrouwen kreeg hij niet weer. Zijn steunen van de Kapp-putsch, zijn deelname aan Hitlers mislukte revolutie in München werkte aan dit terugwinnen niet mee. Sindsdien ging hij zich aan..... filosofie en godsdienstige studie wijden. Op welke wijze echter. De eens zoo beroemde man werd de profeet van het nieuwe heidendom, de herboren aanbidding van..... Wodan. Voorts schold hij braaf mee op „joden” en op „papen”. Groot was zijn aanhang echter niet, al was die nog te groot naar onzen smaak. En verder..... werd in stilte door velen om hem gelachen.

Een operatie maakte dezer dagen opname noodig in een ziekenhuis. Vreemd: hij koos een Roomsche ziekenhuis. Daar kwam de Führer hem bezoeken. Zieende hoe boven het bed van den Wodan-aanbidder een crucifix hing, vroeg Hitler, of hij dit zou doen verwijderen. Laat maar, zei de toen nog herstellende kranke, de zusters verplegen me uitstekend en het zijn beste menschen. Ik wil ze niet krenken en ik heb er geen hinder van.....

Nu is Ludendorff, de eens zoo eer- en heerschzuchtige, maar ongetwijfeld ook geniale veldoverste, dood en begraven. Heeft hij zich verzoend met den grooten Lijder aan het kruishout, heeft hij het offer van diens oetmoedigen heldenstrijd willen aanvaarden? Of is hij trouw gebleven aan den Germaanschen god?

Een vraag, waarop wij het antwoord niet weten, God alléén weet het.

Q. A. de R.

Gedachten

Richt uw blik altijd naar de zonzijde en uw schaduw zal achter u vallen.

De zon ziet de wereld steeds vol warmte en licht. Word eerst zon en aanschouw dan de wereld.

Carmen Sylvia

Boven de wolkenzee op den Nevelhorn